

VOJENSKÝ KÚPELNÝ ÚSTAV V PIEŠŤANOCH 125-ROČNÝ

Plk. MUDr. Jozef ŠMONDRK
Náčelník VKÚ Piešťany

Príslušníci vojska oddávna používali piešťanské kúpele na liečenie čerstvých a starých poranení a reumatických chorôb. Už Adam Trajan v oslavnej básni na Piešťany uvádza, že v roku 1589 sa v tunajších kúpeľoch liečil po zranení na belgickom území vojvoda z Parmy. Začiatkom 18. storočia piešťanské kúpele opakovane navštívil významný generál povstaleckých kuruckých vojsk BOTTYAN. Generál GVADANYI opísal svoj pobyt v Piešťanoch vo vtipných humoristických veršoch. Po skončení napoleonských vojen hľadal v Piešťanoch zdravie celý rad cisárskych dôstojníkov. Podľa dostupných literárnych údajov po revolúcii v rokoch 1848–1849 sa tu liečili aj obyčajní vojaci. Mužstvo bolo ubytované jednotlivo u roľníkov v starých Piešťanoch. Iba ťažko ranení boli ubytovaní spoločne v provizórne upravených stodolách, aby mohol byť nad nimi dozor.

Do kúpeľov vozili vojakov najatí sedliaci na zvlášť upravených rebrinových vozoch. Tí, čo mohli chodiť sami, prichádzali do kúpeľov peši. Dôstojníci boli ubytovaní v súkromných penziónoch.

Ubytovanie a doprava nepriaznivo vplývali na priebeh liečenia. Tento stav videl a kritizoval vtedajší kúpeľný lekár dr. František Scherer. Z jeho iniciatívy sa vytvorila komisia, ktorej členmi boli okrem dr. Scherera prefekt Bukovinský, rytmister Riedler a gróf Degenfeld. Komisia sa dohodla organizovať zbierky na postavenie liečebného ústavu. Dr. Scherer daroval 4000 zlatých a pozemok.

Z prvých zbierok bol zakúpený obytný dom pre 8 dôstojníkov, čím bol daný základ Vojenskému kúpeľnému ústavu v Piešťanoch. Komisia využila návštevu poľného maršála Albrechta – arcivojvodu rakúskeho, generálneho guvernéra Uhorska a požiadala ho o podporu. Tento pomohol v prospech výstavby Vojenského kúpeľného ústavu v Piešťanoch usporiadať štátnu dobročinnú lotériu.

Okrem toho sa gróf Erdödy, majiteľ piešťanských kúpeľov, zaviazal protokolom zo dňa 19. 12. 1859, prostredníctvom svojho splnomocnenca prefekta Bukovinského, že „právoplatne a navždy“ povolil používanie kúpeľov príslušníkom vojska ubytovaným vo Vojenskom kúpeľnom ústave v Piešťanoch takto:

1. Bezplatné používanie bahenných kúpeľov vojakmi s vylúčením civilov, po 4 hodiny denne a to od 04.00–06.00 h a od 09.00–11.00 hodiny dopoludnia.

2. Bezplatné používanie kúpeľov 20 dôstojníkom spoločne s civilmi po 4 hodiny denne.

3. Používanie vaňových kúpeľov a bahenných zábalov pre rovnaký počet dôstojníkov za polovičné sadzby platných taríf.

Tieto záväzky boli intabulované v pozemkovej knihe Piešťan pod protokolom č. 4.

Za súčinnosti týchto všetkých činiteľov bol postavený Vojenský kúpeľný ústav a v roku 1863 bol daný do užívania pod menom Militär Badehaus Kaserne. Tento bol prvým liečebným zariadením v Piešťanoch.

Finančné prostriedky, ktoré po výstavbe VKÚ zostali, boli uložené v štátnych cenných papieroch a slúžili na režijné výlohy ústavu. Ďalšie dotovanie bolo zabezpečované dobrovoľnými darmi dôstojníkov, ktorí sa v ústave liečili.

Ústav zo začiatku poskytoval ubytovanie a stravovanie 20 dôstojníkom a 80 vojakom v jednom turnuse. V sezóne boli tri turnusy, dva šesťtyždňové a jeden štvortýždňový a to len v letnom období. Pacienti boli do kúpeľov a z kúpeľov vození 10-sedadlovým omnibusom, ťažšie chorí mali k dispozícii trojkolové vozíky. Príslušníci mužstva, pokiaľ boli schopní chôdze, chodili do kúpeľov peši.

O liečbu vojakov sa aj po vybudovaní Vojenského kúpeľného ústavu v prvých rokoch staral bezplatne dr. Scherer. Za mnohostrannú starostlivosť o armádu boli zakladateľovi Vojenského kúpeľného ústavu udelené viaceré vojenské vyznamenania, i keď sám vojakom nikdy nebol. Podľa zdravotného štatútu z 30. 5. 1870 patrila Vojenský kúpeľný ústav v Piešťanoch medzi tie zdravotnícke zariadenia, kde liečenie a ubytovanie dôstojníkov a mužstva bolo úplne bezplatné.

Veliteľom ústavu bol spravidla vyšší dôstojník radovej služby (nelekár) vo výslužbe, ktorý mal funkciu posádkového veliteľa a správcu budov VKÚ. V kúpeľnej sezóne – cez letné mesiace, bol ústavu pridelený jeden lekár vojenský, ktorý mal funkciu náčelného a ordinujúceho lekára. Okrem toho boli ústavu

pridelení: jeden dozorný a zároveň aj účetný poddôstojník a 26 vojakov na ošetrovateľskú, dozornú a manipulačnú službu. Mimo kúpeľnej sezóny bol VKÚ uzatvorený. V ústave okrem jeho veliteľa zostával 1 poddôstojník a 3 vojaci základnej služby.

Stravovanie vojakov bolo zaistované ústavnou kuchyňou bezplatne, dôstojníci sa stravovali v dôstojníckej kuchyni na vlastné útraty.

Nemocní dôstojníci boli na izbách ubytovaní jednotlivito. V predsieni týchto izieb boli ubytovaní dôstojnícki sluhovia. Vojaci boli ubytovaní vo veľkých izbách po 10 na izbe.

O liečenie vo VKÚ Piešťany bol veľký záujem, kapacita ústavu už v 80. rokoch 19. storočia nestačila požiadavkám, preto sa začalo uvažovať o jeho rozšírení. Začiatkom tohoto storočia boli organizované dobročinné zbierky v Piešťanoch, ale i inde, za účelom prístavby ďalšej budovy. V roku 1908 došlo na návrh vtedajšieho veliteľa ústavu mjr. Bílka k jednaniu medzi vojenskou správou a majiteľmi a nájomníkmi kúpeľov o rozšírenie už postaveného ústavu. Dňa 18. 5. 1908 bola podpísaná dohoda, ktorá rozširovala pôvodnú darovaciu listinu o ďalších 15 voľných miest pre používanie kúpeľov. Behom roku 1908 bol postavený a 1. 5. 1909 daný do používania nový pavilón, ktorý pomenovali Izabela. Táto budova rozšírila kapacitu ústavu o 13 miest pre dôstojníkov. V roku 1909 bolo v celom ústave zavedené aj elektrické osvetlenie, prevedené úpravy interiérov, výmena nábytku a drevené oplatenie okolo ústavu nahradené kovovým.

Podľa zachovalých štatistík od otvorenia Vojenského kúpeľného ústavu v Piešťanoch, t.j. od roku 1863, do začiatku 1. svetovej vojny v roku 1914 sa v ústave odliečilo 5890 dôstojníkov a 20 425 vojakov. Počas 1. svetovej vojny bola v priestoroch Vojenského kúpeľného ústavu Vojenská nemocnica Červeného kríža ako súčasť záložnej nemocnice v Trnave. Po ukončení 1. svetovej vojny slúžila budova Vojenského kúpeľného ústavu k ubytovaniu príslušníkov posádkového veliteľstva, vojenskej polície a ako väzenie pre politicky podozrivé osoby. Neskôr tu bolo umiestnené Etapné oddelenie slovenskej západnej vojenskej skupiny a Účetná skupina intendancie Zemského vojenského veliteľstva pre Slovensko. Výnosom MNO č. 517 986/31 zo dňa 2. 3. 1920 bol po menších opravách Vojenský kúpeľný ústav daný znovu do prevádzky. V ústave bolo vyčlenených 43 miest pre dôstojníkov a členov ich rodín. Vojaci boli ubytovaní a liečení v liečebnom ústave PRO PATRIA, ktorý bol vybudovaný v priebehu 1. svetovej vojny vojakmi a v ktorom podľa zmluvy bolo vyčlenených pre vojenskú správu 200 miest. Toto lôžkové oddelenie Vojenského kúpeľného ústavu pre vojakov začalo byť využívané až v roku 1922 ako rekonvalescentné oddelenie.

V priebehu 2. svetovej vojny zásluhou pokrokového zmýšľajúceho náčelníka ústavu dr. Škodáčka a ďalšieho personálu sa na lôžkach ústavu liečili a ukrývali mnohí ilegálni pracovníci, naši i zahraniční partizáni a vlastenci.

Po oslobodení v roku 1945 prešiel ústav po malej generálnej úprave na celoročnú prevádzku. S celkovým rastom starostlivosti o pracujúcich po Februári 1948 sa zlepšuje aj zdravotnícke zabezpečenie o príslušníkov armády. V súvislosti s tým sa postupne skvalitňuje vybavenie ústavu a rozširuje liečebná činnosť.

V päťdesiatych rokoch sa výraznejšie rozvíja funkčná liečba aj v kúpeľných zariadeniach a stáva sa uznávanou zložkou liečebnej starostlivosti. Určité prvky rehabilitácie vo VKÚ Piešťany však môžeme pozorovať už začiatkom tohoto storočia. Vojenské velenie žiadalo, aby vojaci počas liečby boli zamestnávaní v záhrade ústavu, čím bola sledovaná nielen ekonomická stránka, ale aj skoré zaradenie do služby. Skutočné základy rehabilitácie vo VKÚ však kladieme na začiatok päťdesiatych rokov. Sú úzko spojené s osobou vtedajšieho náčelníka plk. MUDr. Škodáčka a dr. Heřmánka. Prvou zložkou rehabilitačnej liečby bola ergoterapia, postupne bola zavedená ranná gymnastika, skupinová a individuálna LTV a elektrodiagnostika.

V druhej polovici 50. rokov slúži ústav ako školiace pracovisko počas prázdninovej praxe pre poslucháčov „rehabilitačnej školy“ v Bratislave.

V tomto časovom období sa vytvárajú nové iniciatívy v liečebnej starostlivosti. Dňa 27. 1. 1959 kolektív zdravotníkov zakladá prvú brigádu socialistickej práce. Niektorí jej členovia (Vavrová, Ferančíková, Hodulová) pracujú v ústave dodnes. V krátkom čase vznikajú ďalšie štyri BSP.

Začiatkom 60. rokov je prevedená rozsiahlejšia generálna oprava ústavu. V rámci tejto opravy je zavedené ústredné kúrenie a zrekonštruované sú priestory pre stravovací a zdravotnícky úsek. Kapacita ústavu však už dávno nepokrýva požiadavky a pracovné priestory ostávajú naďalej stiesnené. Preto je snaha o jeho rozšírenie, resp. postavenie nového s vlastnou balneoprevádzkou. Najbližšie k tomuto cieľu bolo obdobie 70. rokov. Štúdie a zámysly sa však nerealizovali, a tak posledných 10 rokov sa pozornosť pracovníkov ústavu a nadriadených orgánov upiera na rekonštrukciu stávajúcich budov a dostavbu ústavu.

Od roku 1982 bola prevedená rekonštrukcia stiech hlavnej budovy a pavilónu, rozsiahla úprava interiérov. Izby hlavnej budovy boli vybavené sociálnym zariadením, znížila sa obložnosť izieb. Vybudovaný bol nový hospodársky pavilón s práčovňou, kotolňou, garážami a skladmi, ktorý kapacitne umožňuje ďalšiu dostavbu.

Jedným z najdôležitejších medzníkov v histórii VKÚ Piešťany je získanie vlastného minerálneho zdroja v areáli ústavu. Tento dáva možnosť realizácie Perspektívneho plánu rozvoja ústavu, v rámci ktorého je vybudovanie nového pavilónu s balneorehabilitačnou prevádzkou, stravovacím a ubytovacím zariadením, čím sa nielen podstatne zlepšia podmienky pre kvalitnú liečbu, ale rozšíri sa i kapacita na požadovaných 200 lôžok.

V súčasnej dobe VKÚ poskytuje kúpeľnú rehabilitačnú liečbu v komplexnom ponímaní modernej rehabilitácie s dôrazom na individuálny prístup k pacientovi.

Za dobré výsledky práce ústav získal mnoho ocenení. Medzi inými je nositeľom vyznamenania „Za zásluhy o výstavbu“ a nositeľom titulu „Ústav socialistickej práce“.

Pri 125. výročí založenia VKÚ Piešťany môžeme kladne hodnotiť jeho doterajšie pôsobenie pri upevňovaní zdravia vojakov, vojenských invalidov a dôchodcov a pacientov spriatelенých armád. Jeho historické poslanie sa však ešte viac naplní v budúcnosti, keď sa splnia zámysly jeho rekonštrukcie a dobudovania balneorehabilitačného zariadenia s vlastným minerálnym zdrojom.
